



Ei-rahamääräisten riskien raportointi suomalaisten pörssiyritysten tilinpäätöksissä

Kandidaatintutkielma
Shiyu Miao
Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulu
Laskentatoimi
Kesä 2021

Tekijä Shiyu Miao

Työn nimi Ei-rahamääräisten riskien raportointi suomalaisten pörssiyritysten tilinpäätöksissä

Tutkinto Kauppatieteiden kandidaatti

Koulutusohjelma Laskentatoimi

Työn ohjaaja(t) Tapani Kykkänen

Hyväksymisvuosi 2021**Sivumäärä** 29**Kieli** Suomi

Tiivistelmä

Tutkielman tarkoituksena on tutkia ei-rahamääräisten riskien raportointia suomalaisten pörssiyritysten tilinpäätöksissä. Tutkielma koostuu ajankohtaisen Suomen riskiraportoinnin lainsäädännön selvittämisestä, aiemman riskiraportoinnin tutkimuksen tarkastelusta sekä empiirisestä osuudesta, jossa analysoidaan yhteensä yhdeksän Helsingin pörssissä listatun, eri toimialoja ja kokoluokkia edustavan yrityksen riskiraportointia vuoden 2020 tilinpäätöksessä.

Suomen lainsäädäntö määrää riskien raportoinnista pääosin kirjanpitolain luvuissa 3 ja 3 a. Lain mukaan tietyt kokoluokka- ja merkittävyySkriteerit täyttävien yritysten on laadittava tilinpäätöksen yhteydessä toimintakertomus, johon tulee sisällyttää kuvaus merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä. Suomen hallitus implementoi vuoden 2016 lopussa kirjanpitolain muutoksen, joka vaati suuria yrityksiä laatimaan selvityksen muista kuin taloudellisista tiedoista, noudattaakseen EU:n antamaan direktiiviä 2014/95/EU. Kirjanpitolain luku 3 a määrää suuria yrityksiä laatimaan kyseisen selvityksen, ja raportoimaan näihin liittyvistä riskeistä ja riskienhallintatoimenpiteistä.

Vaikka aiempaa riskiraportoinnin tutkimusta ja kirjallisuutta on olemassa jonkin verran muun muassa Britanniasta, Italiasta ja eri puolilta Aasiaa, tulokset ovat pääosin hajanaisia ja osittain myös ristiriitaisia. Suomessa yritysten riskiraportointia ei vuoden 2016 kirjanpitolain uudistuksen jälkeen ole juurikaan tutkittu.

Empiirisen analyysin tuloksena havaittiin, että tutkittavien yritysten riskiraportointi vaihteli suuresti keskenään. Merkittäviä eroavaisuuksia löytyi raportoinnin muodossa, sisällössä ja pituudessa. Pääsääntöisesti suuret yritykset raportoivat riskeistään laajemmin kuin pienemmät yritykset. Kokonaisuudessaan yritysten riskiraportointi oli melko epämääräistä, ja harvat yritykset pyrkivät raportoimaan liiketoimintansa konkreettisia riskejä. Empiirisen analyysin perusteella yrityksillä on edelleen laajalti mahdollisuus päättää, miten, missä muodossa ja kuinka konkreettisesti lain määräämää riskiraportointia suoritetaan.

Tutkielman empiirisen osuuden suppeus rajoittaa osaltaan tulosten yleistettävyyttä. On mahdollista, että laajempi tutkimusainesto olisi muuttanut tuloksia ja niiden tulkintaa. Näin lisätutkimuksen mahdollisuuksia löytyy muun muassa laajemman aineiston sisältävässä riskiraportoinnin analyysissa esimerkiksi kvantitatiivisin menetelmin ja ajallinen ulottuvuus huomioon ottaen.

Avainsanat tilinpäätösanalyysi, riskiraportointi

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
2.	Ajankohtainen Suomen säännöstö	3
2.1	Kirjanpitolain määräykset koskien ei-taloudellisten riskien raportointia	3
2.2	Kirjanpitolain uudistus 2016 ja perustelut	5
3.	Katsaus riskiraportointia koskevaan kirjallisuuteen	8
4.	Valittujen suomalaisten pörssiyhtiöiden tilinpäätösten tarkastelu	11
4.1	Tutkimusmetodologia	11
4.2	Suuret yritykset	12
4.3	Keskisuuret yritykset	20
4.4	Pienet yritykset	22
4.5	Tulosten läpikäynti ja pohdinta	23
5.	Johtopäätökset	26
6.	Lähteet	28

1. Johdanto

Tämän tutkielman tarkoitus on luoda katsaus suomalaisten pörssiyritysten ei-rahamääräisten riskien raportointiin tilinpäätöksessä, keskittyen erityisesti kvalitatiiviseen ja ei-numeeriseen tietoon. Tutkielma pyrkii kartoittamaan tämän hetken lainsäädännöllistä pohjaa, perehtymään riskiraportointiin liittyvään kirjallisuuteen sekä luomaan empiirisen katsauksen siihen, miten suomalaiset pörssiyritykset käytännössä raportoivat keskeisistä ei-rahamääräisistä riskeistä tilinpäätöksissään.

Ei-rahamääräisillä riskeillä viitataan sellaisiin pääosin kvalitatiivisesti ilmaistuihin riskeihin, joita ei esitetä suoraan tilinpäätöksessä tai ei voida esittää euromääräisessä muodossa. Näin euromääräisesti ilmaistut rahoitus- ja valuuttariskit ja muut vastaavanlaiset riskitekijät jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Toisaalta yrityksen liiketoimintaan liittyvät strategiset ja operatiiviset epävarmuudet sisältyvät tutkielmaan, vaikka ne ovatkin siinä mielessä rahamääräisiä, että niiden toteutuminen vaikuttaa yritysten euromääräiseen suoritukseen. Myöskään yritysten riskienhallintamekanismit puhtaasti corporate governance -näkökulmasta eivät kuulu tämän tutkielman laajuuteen, ellei niitä ole integroitu kiinteäksi osaksi riskitekijöiden ja -tapahtumien raportointia.

Tutkimuksen ajankohtaisuutta ja tarpeellisuutta puoltavat sijoittajien ja yhteiskunnan lisääntyneet vaatimukset ja odotukset muun muassa yritysten läpinäkyvyydestä sekä vastuullisuudesta. Lisäksi koronaviruspandemia ja lisääntyneet kauppa- ja geopolitiittiset jännitteet tuovat omat haasteensa yritysten toiminnalle ja aiheuttavat myös uudenlaisia riskejä, joita ei mahdollisesti vielä muutama vuosi sitten pidetty samalla tavalla ajankohtaisina. Riskien raportointi on sijoittajille ja muille yrityksen sidosryhmille kiinnostava asia, mutta aihetta koskeva sääntely ei ole yhtä eksaktia tai anna vastaavanlaisia muotovaatimuksia kuin esimerkiksi tilinpäätöksen numeerisille osuuksille. Myös tästä syystä tarkempi katsaus suomalaisten yritysten raportointiin on perusteltua.

Tutkielma lähtee liikkeelle ajankohtaisen lainsäädännön analysoinnista. Suomen hallitus muutti kirjanpitolakia loppuvuodesta 2016, ja tämän yhteydessä implementoitiin myös EU:n direktiivi 2014/95/EU koskien muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen raportointia (HE 208/2016). Nykyisen kirjanpitolain ja hallituksen muutosesitysten perusteluiden

tarkastelu muodostaa säännösten tarkastelun pääosan. Lainsäädännöllisten vaatimusten esittämisen jälkeen tarkastellaan aiheeseen liittyvää aiempaa kirjallisuutta keskittyen erityisesti kvalitatiivisten riskien raportointiin liittyvään aineistoon.

Tutkielman empiirisen osan muodostaa Helsingin pörssissä listattujen yritysten tilinpäätösten tarkastelu. Empiirisessä osassa analysoidaan valittujen yritysten ei-rahamääräisten riskien raportointia lainsäädäntöön sekä kirjallisuuteen peilaten. Johtopäätösosiossa vedetään yhteen lainsäädännön tutkimisen, kirjallisuuskatsauksen ja empiirisen osuuden tulokset sekä hahmotellaan mahdollisia kohteita ja väyliä jatkotutkimukselle.

2. Ajankohtainen Suomen säännöstö

Tässä luvussa selvitetään, millainen on Suomen ajantasainen lainsäädäntö koskien ei-rahamääräisten riskien raportointia. Lainsäädännön tarkastelu muodostaa pohjan jäljempänä tehtävälle kirjallisuuskatsaukselle sekä valittujen suomalaisten yritysten tilinpäätösten empiiriselle tutkimiselle. Suomalaisen säännöstön lisäksi luvussa sivutaan myös EU-tason regulaatiota ja direktiivejä, sillä ne toimivat Suomen lainsäädännön taustalla motivaattoreina.

2.1 Kirjanpitolain määräykset koskien ei-taloudellisten riskien raportointia

Suomen lainsäädäntö koskien ei-rahamääräisten riskien raportointia on kokonaisuudessaan melko hajanaista, ja se on sisällytetty toimintakertomusta koskeviin osuuksiin. Varsinaista omaa osuutta ei-rahamääräisten riskien (tai riskien ylipäättään) raportoinnille ei ole.

Kirjanpitolaki käsittelee ei-rahamääräisten riskien raportointia pääosin luvussa 3 (Tilinpäätös ja toimintakertomus) ja 3 a (Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista). Seuraavassa käydään läpi kaikki ei-taloudellisten riskien raportoinnin kannalta relevantit kirjanpitolain osuudet.

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätökseen on liitettävä toimintakertomus, mikäli kirjanpitovelvollinen on 1) julkinen osakeyhtiö, 2) sellainen osuuskunta tai yksityinen osakeyhtiö, joka ei ole mikro- tai pienyritys, tai 3) yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö (KPL 3, 1 §). Toisaalta toimintakertomuksessa on kuvattava muun muassa kirjanpitovelvollisen merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä, ja siihen on lisäksi sisällytettävä muut kuin taloudelliset tunnusluvut henkilöstöstä ja ympäristövaikutuksista, mikäli nämä ovat tarpeellisia näiden riskien ja epävarmuustekijöiden ymmärtämiseksi (KPL 3, 1a §). Lisäksi toimintakertomuksessa on esitettävä arvio kirjanpitovelvollisen todennäköisestä tulevasta kehityksestä (KPL 3, 1a §).

Kirjanpitolain luvun 3 a:n mukaan yleisen edun kannalta merkittävän suuren yhteisön, jonka työntekijämäärä tilikauden aikana on keskimäärin yli 500 henkilöä, on sisällytettävä toimintakertomukseen selvitys myös muista kuin taloudellisista tiedoista. Selvityksessä on oltava ainakin tiedot siitä, miten kirjanpitovelvollinen huolehtii 1) ympäristöasioista, 2) sosiaalisista

asioista ja henkilöstöasioista, 3) ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, 4) korruption ja lahjonnan torjunnasta. Selvitykseen on sisällytettävä myös kuvaus kirjanpitovelvollisen liikesuhteista, tuotteista ja palveluista sekä muu toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen keskeisistä 1 momentissa mainittuihin asioihin (ylempänä numeroituihin asioihin) liittyvistä riskeistä, joiden toteutuminen todennäköisesti haittaa sen toimintaa sekä selostus siitä, miten kirjanpitovelvollinen hallitsee näitä riskejä. Lisäksi selvityksessä on oltava tärkeimmät muut kuin taloudelliset tunnusluvut, jotka ovat merkityksellisiä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnalle. (KPL 3 a, 2§)

Yleisen edun kannalta merkittäviin yhteisöihin kuuluvat myös kaikki Helsingin pörssiin listatut yhtiöt (KPL 1, 9§), joiden piiriin lukeutuvat kaikki tässä tutkielmassa myöhemmin tutkittavat yritykset.

Kirjanpitolain puitteissa suora sääntely liittyen ei-rahamääräisiin riskeihin on siis melko epämääräistä. Toimintakertomuksessa on esiteltävä merkittävimpiä riskejä ja epävarmuuksia, ja tässä yhteydessä tulee esitellä henkilöstöön ja ympäristövaikutuksiin liittyviä ei-taloudellisia tunnuslukuja. Toisaalta luvussa 3 a määritellään neljä aihepiiriä, joista vaaditaan merkittävilta yhteisöiltä selvitystä ja jotka voivat muodostaa riskejä yhteisön toiminnalle mikäli niistä huolehtiminen ontuu.

Tässä voidaan mahdollisesti nähdä tietynlainen jako liiketoiminnallisiin riskeihin, joita ei voida kuitenkaan taloudellisin mittarein (rahamääräisesti) esittää, sekä yleisempiin liiketoimintaan liittyviin riskeihin, jotka eivät välttämättä ole suoraan taloudellisia vaan enemmän hyvään hallintoon liittyviä. Empiirisessä osuudessa tarkastellaan, miten suomalaiset pörssiyritykset ovat raportoineet näistä riskeistä käytännössä.

Ennen kirjallisuuskatsaukseen ja empiriaan siirtymistä on kuitenkin aihetta tarkastella lyhyesti kirjanpitolain muutosta vuonna 2016, sillä tässä yhteydessä tehtiin muutoksia myös säännöksiin muun kuin taloudellisen tiedon raportoinnista. Hallituksen muutosesityksen takana olevien perustelujen tarkastelu on olennaista tämän tutkielman kannalta, koska se valottaa nykylainsäädännön taustoja ja pyrkimyksiä.

2.2 Kirjanpitolain uudistus 2016 ja perustelut

Suomen hallitus esitti eduskunnalle vuonna 2016 kirjanpitolakia muutettavaksi. Ennen kyseistä lakimuutosta muun kuin taloudellisen tiedon raportointi oli ollut vapaaehtoista Suomessa, pois lukien kirjanpitolain raportointivaatimukset liittyen ympäristö- ja henkilöstöasioihin. (HE 208/2016)

Osana kyseistä esitystä oli tarkoitus implementoida Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/95/EU, joka muutti aiempaa direktiiviä 2013/34/EU erityisesti koskien tietyiltä suurilta yrityksiltä ja konserneilta edellytettävien muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen julkistamista. Lisäksi hallitus esitti, että myös kirjanpitolakiin lisätään määräykset muun kuin taloudellisen tiedon raportoinnista. (HE 208/2016)

Edellä mainitun direktiivin mukaan yhtiöiden tulee julkistaa toimintakertomuksessaan toimintaansa koskevia tietoja ihmisoikeuksista, sosiaalisista asioista, työntekijöistä, ympäristöasioista, lahjonnasta sekä korruption torjunnasta (2014/95/EU). Hallituksen ehdotuksen mukaan kirjanpitovelvollinen voi julkistaa nämä muut kuin taloudelliset tiedot toimintakertomuksessa tai erillisessä selvityksessä. (HE 208/2016)

Tämän tutkielman kannalta erityisen kiinnostavia ovat eduskunnan hallituksen esityksestä hyväksymän uuden kirjanpitolain 3 a luvun 2 §:n 1 – 3 momentit, joissa pitkälti määritellään selvityksen sisältö:

Selvityksessä on oltava ainakin tiedot siitä, miten kirjanpitovelvollinen huolehtii:

- 1) ympäristöasioista;*
- 2) sosiaalisista asioista ja henkilöstöasioista;*
- 3) ihmisoikeuksien kunnioittamisesta;*
- 4) korruption ja lahjonnasta torjunnasta.*

Tiedot on annettava siinä laajuudessa kuin se on tarpeen kirjanpitovelvollisen toiminnan vaikutusten ymmärtämiseksi.

Selvityksessä on oltava:

- 1) lyhyt kuvaus kirjanpitovelvollisen liiketoimintamallista;*
- 2) kuvaus toimintaperiaatteista, joita kirjanpitovelvollinen noudattaa huolehtiessaan 1 momentissa mainituista asioista sekä sen soveltamat riittävän huolellisuuden turvaavat menetelmät;*
- 3) tämän momentin 2 kohdassa tarkoitettujen toimintaperiaatteiden noudattamisen tulokset;*
- 4) kuvaus kirjanpitovelvollisen liikesuhteet, tuotteet ja palvelut sekä muu toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen keskeisistä 1 momentissa mainittuihin asioihin liittyvistä riskeistä, joiden toteutuminen todennäköisesti haittaa sen toimintaa sekä selostus siitä, miten kirjanpitovelvollinen hallitsee näitä riskejä;*
- 5) tärkeimmät muut kuin taloudelliset tunnusluvut, jotka ovat merkityksellisiä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnalle.*

(EV 256/2016)

Kyseiset momentit sisältävät keskeiset sisältövaatimukset muiden kuin taloudellisten tietojen raportoinnista, ja eduskunnan hyväksymän lakitekstin sisältö vastaa käytännössä täysin hallituksen esitystä. Esityksen tarkemmissa perusteluissa määritellään yksityiskohtaisemmin näiden tietojen raportointia. Riskienhallinnan ja raportoinnin näkökulmasta esille nousee muutamia kiinnostavia kohtia erityisesti koskien 3 momenttia.

Kohdan 2) tulee sisältää kuvaus 1 momentissa mainittuihin seikkoihin (ympäristöasiat, sosiaaliset asiat jne.) liittyvistä toimintaperiaatteista sekä näihin liittyvistä due diligence -prosesseista. Nämä prosessit voivat tarkoittaa muun muassa merkittävimpiä riskejä ennaltaehkäiseviä toimia. Toisaalta selvitykseen kuuluu myös kuvaus 1 momentissa mainittuihin seikkoihin liittyvistä merkittävimmistä riskeistä yhteisön toiminnassa, sisältäen sen liikesuhteet, tuotteet ja palvelut. Yhteisön tulee selvittää riskit, jotka ovat merkityksellisiä sen toiminnan kannalta ja jotka ovat oikeassa suhteessa huomioon ottaen yhteisön toiminnan. Edellytyksenä on, että näistä riskeistä todennäköisesti aiheutuu haitallisia vaikutuksia. Samoin yhteisön on kerrottava, miten se hallitsee näitä riskejä. Lisäksi perusteluissa todetaan, että riskien arvioiminen ja identifiointi on jatkuvaa toimintaa, jossa tulee ottaa huomioon myös toimintaympäristön muutosten mahdolliset vaikutukset. (HE 208/2016)

Hallituksen esityksen sisältämän arvion mukaan esitys ohjaisi yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen huomiota riskien hallinnan vaikutukseen yritysten arvonmuodostuksessa. Lisäksi esitys arvioi, että yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöiden läpinäkyvyyden lisääntyminen muiden kuin taloudellisten tietojen osalta lisäisi sidosryhmien ymmärrystä näiden yhteisöjen liiketoiminnasta ja vaikutuksesta ympäröivään yhteiskuntaan. Toiseksi sijoittajien ja kuluttajien luottamus yritysten vastuullisuuteen lisääntyisi, ja toimintaan liittyvien riskien parempi tuntemus johtaisi pidemmällä aikavälillä yhteisöjen toiminnan kestävämpään kehitykseen. (HE 208/2016)

3. Katsaus riskiraportointia koskevaan kirjallisuuteen

Yritysten riskiraportoinnista on kirjoitettu viime vuosina yhä enemmän. Tämä voidaan nähdä juontuvan muun muassa talouskriiseistä ja kirjanpitoskandaaleista sekä näiden seurauksena lisääntyneen sääntelyn vaatimuksista yritysten riskiraportointia kohtaan (Elshandidy ym. 2018). Tämän tutkielman tapauksessa keskitytään tarkastelemaan pääosin tuoreempaa aineistoa sekä erityisesti ei-taloudellisten riskien raportointia koskevaa kirjallisuutta.

Elshandidy ym. on tehnyt kiinnostavan yleiskatsauksen riskiraportointia koskevasta kirjallisuudesta omaan vuoden 2018 artikkeliinsa, joka käy läpi vuosilta 1999 – 2016 reilut 30 artikkelia riskiraportoinnin kannustimista ja informatiivisuudesta (Elshandidy ym. 2018). Artikkelin toimii hyvänä alustuksena aiheeseen ja esittelee muutamia mielenkiintoisia tutkimustuloksia.

Elshandidy, Fraser ja Hussainey osoittivat, että korkean riskin yritykset Britanniassa olivat herkempiä toimintansa riskitasoille ja näin raportoivat enemmän sekä pakollista että vapaaehtoista tietoa riskeistä verrattuna matalamman riskin yrityksiin. Yrityksen koko, korkea osinkotuotto ja hallituksen itsenäisyys korreloivat myös positiivisesti laajan riskiraportoinnin kanssa (Elshandidy ym. 2013). Yrityksen koon korrelaatio laajempaan riskeistä tiedottamiseen on havaittu myös tutkimuksissa mm. Britanniassa ja Malesiassa (Linsley & Shrives 2006, Amran ym. 2009).

Abraham ja Shrives huomasivat, että yritysten riskiraportoinnilla oli taipumus olla hyvin yleistä, muuttumatonta, ja ne liittyivät vain marginaalisesti todellisiin yritysten kohtaamiin riskeihin. He esittivät, että riskiraportoinnin laatua voisi parantaa mikäli yritysjohto kiinnittää huomiota siihen, ovatko raportoidut riskit yrityskohtaisia ja ovatko ne muuttuneet ajan myötä, onko merkittäviä tapahtumia identifioitu raportoinnissa ennen niiden toteutumista, ja onko näitä tapahtumia käsitelty jälkikäteen riskiraportoinnissa (Abraham & Shrives 2013). Vanhemmassa tutkimuksessa on myös huomattu, että Britanniassa tyypillinen riskiraportoinnin muoto on yleinen toteamus riskipolitiikasta, ja kvalitatiivinen tieto dominoi suhteessa kvantitatiiviseen tietoon. Myös eteenpäin katsovaa tietoa riskeistä oli raportoitu tilastollisesti merkitsevä määrä (Linsley & Shrives 2006).

Camilleri toteaa, että EU on viime vuosina ottanut käyttöön useita vaatimuksia liittyen yritys vastuuraportointiin (ESG) ja ei-taloudellisten tietojen raportointiin, mutta näiden käytännön implementaatio eri jäsenmaissa on ollut vaihtelevaa. Kansallisilla hallituksilla on edelleen merkittävä rooli vastuullisuus- ja kestävyysraportoinnin edistämässä, ja monet toimet kansallisella tasolla ovatkin sisältäneet ei-taloudellisten seikkojen ja suorituskyvyn raportointia. Näiden uusiin vaatimuksiin sopeutuminen tuottaa tehokkuutta ja on eduksi kaikille osapuolille pidemmällä aikavälillä. (Camilleri 2015)

Miihkisen vuoden 2013 suomalaisten pörssiyritysten IFRS-aikakauden riski- ja siirtymätiedottamista käsittelevän väitöskirjan mukaan yksityiskohtainen kansallinen riskitiedottamisstandardi lisäsi yritysten riskiraportoinnin laatua ja määrää. Laadukas riskiraportointi myös vähensi tiedon epäsymmetriaa osakemarkkinoilla. Riskiraportoinnin vaikutus sijoittajien käyttäytymiseen oli suurempaa vähemmän julkisuudessa seuratuilla yrityksillä. Miihkisen mukaan raportoidut riskit Suomessa myös heijastivat ainakin osittain yritysten todellisia riskejä, mikä puhuu riskiraportoinnin hyödyllisyyden puolesta. Lisäksi autoritaariset tiedottamissuositukset saattavat joissain tapauksissa olla tehokkaampi tapa parantaa riskeistä tiedottamista kuin standardit ja lait. (Miihkinen 2013)

Al-Hadi ym. tarkastelivat tutkimuksessaan Arabian niemimaalla toimivia finanssialan yrityksiä, ja tutkimuksen mukaan erillisen riskivaliokunnan (risk committee) omaavat yritykset raportoivat todennäköisemmin markkinariskeistä verrattuna yrityksiin, joissa ei ollut erillistä valiokuntaa. Valiokunnan laajempi koko ja parempi pätevyys lisäsivät myös riskien raportointia. (Al-Hadi ym. 2015)

Malafroten ym. mukaan taas eurooppalaisten vakuutusyhtiöiden vuosien 2005 – 2010 tilinpäätöksissä riskiraportoinnin määrä oli suurempaa finanssikriisin jälkeen, sillä vakuutusyhtiöt pyrkivät kriisin alettua vahvemmin vakuuttamaan sidosryhmilleen, että heidän oma asemansa oli kriisissä turvattu. (Malafroten ym. 2016)

Leopizzi ym. tutkivat aiemmassa alaluvussa mainitun direktiivin 2014/95/EU vaikutusta italialaisten yritysten ei-taloudellisten riskien raportointiin. Italialaisten yritysten tapauksessa raportointi on parantunut direktiiviä edeltävään aikaan verrattuna, mutta raportointi on edelleen keskittynyt menneeseen ja nykyiseen ajanjaksoon, ja vain harvoin tulevaisuuteen – peräti 96% raportoinnista koski nykyisyyttä tai menneisyyttä, ja vain 4% oli tulevaisuusorientoitunutta

(Leopizzi ym. 2019). Tämä poikkeaa brittiläisille yrityksille tehdyssä tutkimuksessa saaduista havainnoista (Linsley & Shrives 2006).

Valtaosa Leopizzin tutkimuksessa raportoiduista riskeistä liittyi ympäristö-, terveys- ja turvallisuuskysymyksiin, kun taas compliance- ja toiminnallisten riskien osuus raportoinnista oli noin 20 prosenttia. Kaiken kaikkiaan positiivinen tai neutraali tieto korostui riskiraportoinnissa, negatiivisen tiedon ollessa vain 16 prosenttia, mikä saattaa viitata yritysten pyrkimykseen hallita mainettaan ja välttää negatiivisen tiedon julkistamista. (Leopizzi ym. 2019)

Cabedo ja Beltránin regressioanalyysi osoitti, että espanjalaisten yritysten ei-taloudellisella riskiraportoinnilla ei ollut tilastollisesti merkittävää yhteyttä pääoman hintaan. Sen sijaan taloudellisten riskien raportointi oli tilastollisesti yhteydessä pääoman hintaan ja laajempi raportointi oli yhteydessä korkeampaan pääoman hintaan. (Cabedo & Beltran 2014)

Al-Dubai ja Abdelhalim tutkivat Saudi-Arabiassa yritysten riskiraportoinnin, riskienhallintaraportoinnin ja yritysten suorituskykyä EPS:llä (earnings per share) mitattuna. Tutkimuksen perusteella yritysten suorituskyvyllä ei ollut yhteyttä raportoitujen riskien määrään, vaan sen sijaan yritysten suorituskyvyn kannalta oli tärkempää osoittaa mahdollisille sijoittajille riskienhallintaraportoinnin kautta, että yritys hallitsee raportoituja riskejään tehokkaasti. (Al-Dubai & Abdelhalim 2021)

Guthrie ym. mukaan italialaisten yritysten tuottamat Integrated Reporting Framework -viitekehyksen (VRF 2021) mukaiset integroidut raportit avasivat enemmän ja laajemmin niiden toimintaan liittyviä riskejä verrattuna perinteisiin tilinpäätöksiin, joissa riskien raportoinnissa painottuivat ei-rahamääräiset, taaksepäin katsovat ja kvalitatiiviset tiedot. (Guthrie ym. 2020).

4. Valittujen suomalaisten pörssiyritysten tilinpäätösten tarkastelu

4.1 Tutkimusmetodologia

Seuraavaksi luodaan katsaus muutamien suomalaisten pörssiyritysten ei-taloudellisten riskien raportointiin. Tähän empiriaosuuteen on valittu mukaan 9 yritystä eri kokoluokista (suuri, keskisuuri ja pieni) ja tarkastelun piirissä ovat yritysten vuoden 2020 tilinpäätökset. Tämä lähestymistapa on valittu, koska on haluttu ensisijaisesti tarkastella kirjanpitolain muutoksen jälkeisen ajan suomalaisten pörssiyritysten ei-taloudellisten riskien raportointia. Lisäksi on nähty kiinnostavana vertailla eri kokoisten yritysten raportointia ja tutkia, millaisia mahdollisia eroja näiden välillä löytyy ja millaiset riskit kukin yritys on kokenut keskeisinä omalle liiketoiminnalleen. Tarkastelu pyrkii ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon myös toimialakohtaiset erot ottamalla mukaan yrityksiä eri toimialoilta.

Tarkasteluun on otettu mukaan seuraavat yritykset:

Suuret: Kone, Neste, Nokia

Keskisuuret: Marimekko, Tikkurila, Vaisala

Pienet: Titanium, Remedy, Tulikivi

Tutkielmassa tarkastellaan, miten ja millaisessa laajuudessa nämä erikokoiset yritykset raportoivat ei-taloudellisista riskeistään. Yleiskatsauksen lisäksi pyritään tutkimaan, millä tavalla yritykset ovat sisällyttäneet kirjanpitolain velvoittamat 1) ympäristöasiat; 2) sosiaaliset asiat ja henkilöstöasiat, 3) ihmisoikeuksien kunnioittamisen sekä 4) korruption ja lahjonnan torjunnan riskiselvitykseensä. Samassa yhteydessä pohditaan lyhyesti, mistä mahdolliset eroavaisuudet yritysten välillä juontuvat ja mikä on tietystä asiasta raportoimisen tai raportoimatta jättämisen taustalla. Lisäksi on mielenkiintoista tutkia, kuinka tulevaisuusorientoitunutta riskiraportointi kullakin yrityksellä on. Mahdollisuuksien mukaan tarkastelua peilataan myös edellä kuvattuun kirjallisuuteen.

4.2 Suuret yritykset

Tässä alaluvussa käsiteltävien suurten yritysten tulee laatia selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista.

Kone on sisällyttänyt toimintakertomukseensa laajan selvityksen näistä tiedoista sekä eri osa-alueisiin liittyvistä riskeistä ja näiden riskien hallinnasta. Selvityksen alussa Kone esittelee yleisellä tasolla liiketoimintansa vastuullisuutta ja siihen liittyviä prosesseja, johtamista ja tunnustuksia. Tämän jälkeen ympäristöasioille, henkilöstö- ja sosiaalisille asioille sekä ihmisoikeuksille, korruptionvastaisuudelle ja lahjonnalle on omistettu omat erilliset selvitysosiot. Näistä ihmisoikeuksia ja korruptionvastaisuutta on käsitelty yhdessä.

Lisäksi näille aihealueille on laadittu taulukko (Kuva 1), jossa on esitetty Koneen KPI:t (suoritusdikaattorit) ja tavoitteet jokaiselle osa-alueelle sekä vuosien 2019 ja 2020 realisoitunut tilanne. Yhtenä esimerkkinä ympäristöasioihin liittyvästä KPI:sta on vihreän sähkön osuus Koneen toimitiloissa, johon on asetettu tavoitteeksi 50% vuoteen 2021 mennessä, ja vuoden 2019 toteutunut osuus oli 37%. Kokonaisuudessaan selvityksen pituus oli 7 sivua toimintakertomuksessa, ja sanamäärä noin 4 500. (Kone Oyj 2021)

Ei-taloudelliset tunnusluvut

	KPI-mittari	Tavoite	2020	2019
Ympäristöön liittyvät asiat	KONEen toiminnan hiilijalanjäljen vuosittainen vähennys suhteutettuna liikevaihtoon, % ¹⁾	3 %:n vuosittainen vähennys suhteutettuna liikevaihtoon	Julkaistaan KONEen Yritysvastuuraportissa vuoden 2021 toisella vuosineljänneksellä.	3,1 % liikevaihtoon suhteutettu vähennys
	ISO 14001 -sertifioitujen strategisten toimittajien osuus, %	100 %	90 %	91 %
	Vihreän sähkön osuus toimitiloissamme, %	50 % vuoteen 2021 mennessä	Julkaistaan KONEen Yritysvastuuraportissa vuoden 2021 toisella vuosineljänneksellä.	37 %
	Kaatoaikkajätteen osuus tuotantoyksiköissämme, %	0 % vuoteen 2030 mennessä	Julkaistaan KONEen Yritysvastuuraportissa vuoden 2021 toisella vuosineljänneksellä.	0,9 %
Henkilöstö ja sosiaaliset asiat	Työtapaturmataajuus (Industrial Injury Frequency Rate, IIFR) ²⁾	Nolla tapaturmaa	IIFR 1,2	IIFR 1,7
	Työntekijöiden sitoutuneisuus	Säilyttää vahva taso työntekijöiden sitoutumisessa	Pulse-henkilöstökyselyyn vastasi ennätyskelliset 92 % työntekijöistä. Globaalilla tasolla tulokset paranivat selvästi, ja työntekijöiden sitoutuneisuus oli hyvin korkealla tasolla. Kaikki kyselyn osa-alueet paranivat, ja kun vertailukohtana käytetään korkean suoritusosan yrityksiä, sijoittui suuri osa KONEen globaaleista tuloksista niiden yläpuolelle.	Vuonna 2019 keskityimme saattamaan loppuun edellisvuoden Pulse-henkilöstökyselyn perusteella sovitut toimenpiteet. Lisäksi järjestimme aiheeseen liittyviä Pulse Talks -keskusteluja koko organisaatiossa. Näihin keskusteluihin osallistui melkein 80 prosenttia työntekijöistä.
	Henkilöstön vapaaehtoinen vaihtuvuus, % ³⁾	Pitää henkilöstön vapaaehtoinen vaihtuvuus alle markkinatason	5,5 %	7,6 %
	Henkilöstön sukupuoli-jakauma, %	Tasapainoisempi sukupuolijakauma	11 % naisia, 89 % miehiä	11 % naisia, 89 % miehiä
	Sukupuolijakauma johtajatasen tehtävissä, %	20 % naisia johtajatasen positioissa vuoteen 2020 mennessä	19 %	18 %
	Ihmisoikeudet, korruption-vastaisuus ja lahjonta	Eettisen ohjesäännön koulutuksen saaneiden työntekijöiden osuus, %	100 %	96 % lähes 60 000 työntekijästä 64 maassa
Toimittajien eettisen ohjesäännön allekirjoittaneiden keskeisimpien toimittajien osuus, %		100 %	84 % (toimittajien joukkoa laajennettu vuonna 2020)	95 %
Jakelijoiden eettisen ohjesäännön allekirjoittaneiden jakelijoiden osuus, %		100 %	100 % jakelijoistamme Kiinassa ja 88 % muualla maailmassa	100 % jakelijoistamme Kiinassa ja 87 % muualla maailmassa

Kuva 1: Kone Oyj:n ei-taloudelliset tunnusluvut (Kone 2021)

Riskienhallinta

Riski	Toimenpiteet riskien lieventämiseksi
Talustilanteen heikentyminen, erityisesti Kiinassa	KONE pyrkii jatkuvasti parantamaan kilpailukykyään kaikissa liiketoiminnoissa sekä kaikilla liiketoiminta-alueilla. KONEella on laaja maantieteellinen kattavuus ja tasapainoinen liiketoimintaportfolio, josta suuri osa on huoltoliiketoimintaa.
Geopoliittiset jännitteet, jotka vaikuttavat KONEen toimitusketjun kilpailukykyyn johtavat kustannusten kasvuun tai aiheuttavat mahdollisia häiriöitä	KONE seuraa aktiivisesti sovellettavan ja relevantin sääntelyn, toimintaperiaatteiden ja kauppasääntöjen kehitystä ja arvioi KONEen toimitusketjun ja hankintakanavien kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. KONE pyrkii lieventämään tariffien vaikutuksia esimerkiksi hakemalla mahdollisuuksien mukaan helpotuksia niihin. KONE suhtautuu korostetun varovaisesti liiketoimiin, joihin saattaa liittyä kansainvälisiä kauppaparoitteita.
KONEen kilpailukykyyn vaikuttavat muutokset kilpailija- tai asiakaskentässä, asiakkaiden vaatimuksissa tai kilpailijoiden tarjoamisissa	KONEen tavoitteena on olla toimialan johtaja investoimalla tutkimus- ja kehitystyöhön ja käyttämällä avoimen innovaation lähestymistapaa. KONE myös seuraa tarkasti markkinan ja toimialan nousevia trendejä, ja monitoroi aktiivisesti mahdollisuuksia konsolidaatioon alalla.
Epäonnistuminen organisaation tarvitsemien valmiuksien ja kykyjen varmistamisessa sekä kehittämisessä	KONE arvioi jatkuvasti valitun strategian toteutukseen vaadittavia taitoja ja kyvykkyyksiä ja kehittää ja/tai hankkii näitä kykyjä sisäisistä kykypooleista tai ulkoisilta toimittajilta. KONEella on myös kattava määrä koulutusohjelmia kriittisten kyvykkyyksien säilyttämiseen ja kehittämiseen.
Komponenttien ja alihankitun työvoiman saatavuuteen liittyvät riskit	KONEen hankintaprosesseissa tunnustetaan kriittiset toimittajat sekä hankintakategoriat ja tehdään hankintojen hajauttamista, monivuotisia sopimuksia, optioita ja muita toimenpiteitä tarjonnan saatavuuden varmistamiseksi. KONE on myös kehittänyt monikansallisia alihankintapooloja varmistaakseen alihankkijoiden kapasiteetin paikallisella tasolla. Alihankkijoiden kykyjä ja kyvykkyyksiä seurataan ja kehitetään jatkuvasti vastaavasti kuin KONEen omien työntekijöiden kanssa.
Ongelmat tuotelaadussa, turvallisuudessa sekä mainehaitat	Vähentääkseen tuoteriskejä KONE on määritellyt suunnittelu-, toimitus-, tuotanto-, asennus- ja huoltoprosessit sisältäen tiukat laadunvarmistusprosessit. Lisäksi KONEen tavoitteena on läpinäkyvä ja luotettava kommunikointi mainehaittojen ehkäisemiseksi ja haitallisten tapausten hallitsemiseksi. KONEella on myös tiukat hallinnointiperiaatteet.
Keskeytykset KONEen tai sen toimittajien toimintaan	Vähentääkseen toimitusketjun mahdollisten häiriöiden todennäköisyyttä ja niiden vaikutuksia KONE kehittää aktiivisesti liiketoiminnan jatkuvuuden hallintamenetelmiä. KONE myös seuraa merkittävempien alihankkijoidensa toimintaa, liiketoiminnan jatkuvuuden hallintamenetelmiä, vakavaraisuutta ja kyberturvallisuutta. Tavoitteena on myös varmistaa kriittisten komponenttien ja palveluiden osalta vaihtoehtoisten hankintakanavien saatavuus. KONEella on lisäksi globaali omaisuus- ja keskeytysvakuutusohjelma. KONEen globaali toimitusketju auttaa vähentämään riskiä häiriöistä COVID-19:n välttämässä toimintaympäristössä. KONEella on 12 tuotantolaitosta kahdeksassa maassa, lukuisia jakelukeskuksia sekä laaja toimittajaverkosto ympäri maailmaa. Tämä auttaa lieventämään haasteiden ja rajoitusten vaikutusta yksittäisissä maissa. COVID-19-kriisin aikana KONE on myös keskittynyt vahvasti liiketoiminnan jatkuvuuden hallintaan.
IT-järjestelmien laatu ja luotettavuus sekä kyberturvallisuusriskit	KONEen turvallisuusohjeet määrittelevät kontrollikeinot tiedon suojaukselle sekä toiminnassa ja kehitystyön alla oleville tietojärjestelmille kyberturvallisuusuhkien havaitsemiseksi ja niistä palautumiseksi mahdollisimman nopeasti. KONE toimii ulkopuolisten turvallisuuspalveluntarjoajien kanssa sekä tunnettujen ja luotettavien teknologiapartnerien kanssa hallitakseen riskejä. KONE tekee testejä, arviointeja ja harjoituksia identifioidakseen riskejä ja varmistaakseen asianmukaisen valmiuden. Löydösten perusteella KONE jatkaa kyberturvallisuuteen liittyvien kyvykkyyksien parantamista. KONEella on lisäksi globaali kyberturvallisuusvakuutusohjelma.
Rahoitusriskit	KONEen rahoitustoiminto vastaa keskitetysti KONEen rahoitusriskien hallinnasta. Tarkempia tietoja rahoitusriskeistä on esitetty tilinpäätöksen 2020 liitetiedoissa 2.4 ja 5.3.

Kuva 2: Ote Kone Oyj:n riskiraportoinnista (Kone 2021)

Varsinaisten riskien käsittely toimintakertomuksessa keskittyy Merkittävimmät riskit -osioon. Kyseinen osio on pituudeltaan noin 3 sivua ja sanamäärä noin 2 000. Kone jaottelee riskit strategisiin riskeihin, operatiiviin riskeihin, turvallisuuteen ja yllättäviin tapahtumiin liittyviin riskeihin sekä rahoitusriskeihin. Näistä jokaista käsitellään oman alaotsikkonsa alla. Lisäksi Kone on laatinut taulukon (Kuva 2), johon on yksilöity yrityksen kannalta keskeisimmät riskit ja sen toimenpiteet näiden riskien lieventämiseksi. (Kone Oyj 2021)

Selvitykseen muista kuin taloudellisista tiedoista liittyvät riskit on sisällytetty Merkittävimmät riskit -osioon omana alaosiona, jonka sanamäärällinen osuus koko osiosta on noin 41% eli noin 1850 sanaa. Tässä kohdassa Kone käy läpi jokaiseen neljään aihealueeseen liittyvät riskit sekä riskienhallintatoimenpiteet oman alaotsikkonsa alla. (Kone Oyj 2021)

Nokian tapauksessa selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista on sisällytetty tilinpäätöksen toimintakertomuksen Kestävä kehitys ja vastuullisuus -luvun alle. Luvussa esitellään yleisesti Nokian kestävä kehitys ja vastuullisuuden toimia, ja näihin sisältyy ympäristöön, henkilöstö- ja sosiaalisiin asioihin, ihmisoikeuksiin sekä korruptionvastaisuuteen ja lahjontaan liittyvät osiot. Luvun alussa on alaotsikko Riskienhallinta, joka on pituudeltaan lyhyt, vain noin 230 sanaa, ja siinä todetaan erilaisten kestävä kehitykseen ja vastuullisuuteen liittyvien riskien olemassaolo ja lyhyesti Nokian yleiset pyrkimykset hallita näitä riskejä. Koko vastuullisuutta käsittelevän luvun pituus on noin 4 300 sanaa. (Nokia 2021)

Varsinainen riskien käsittely keskittyy Riskitekijät -luvun alle. Kyseisessä luvussa listataan erilaisia riskitekijöitä luokiteltuna seuraaviin osa-alueisiin: strategiset riskit, yleiset talous- ja markkinatilaneeseen liittyvät riskit, kilpailukykyyn liittyvät riskit, immateriaalioikeuksiin ja teknologiaan liittyvät riskit, geopoliittiset, lainsäädännölliset ja eettiset riskit, operatiiviset riskit sekä verotusympäristön ja rahoituksen riskit. (Nokia 2021)

Vaikka jokaisen osa-alueen kohdalla luetellaan useita eri riskitekijöitä ja koko osion pituus on noin 1400 sanaa, huomattavaa on konkretian puute mainittujen riskitekijöiden osalta. Valtaosa riskeistä on esitetty hyvin yleisellä tasolla (Kuva 3), eikä tekstissä mainita mitään sellaisia yksittäisiä tai konkreettisia uhkia, jotka voivat lähitulevaisuudessa toteutuessaan vaikuttaa haitallisesti Nokian liiketoimintaan. Ylivoimainen enemmistö raportoinnin sisällöstä voisi teoriassa olla sellaista, joka ei muuttuisi lainkaan vuodesta toiseen, eikä näin läpäisisi vaatimusta riskiraportoinnin muutoksesta ajan myötä (Abraham & Shrives 2013). Huomattavaa on, että osiosta puuttuu

kokonaan Nokian riskienhallintatoimenpiteet näiden tunnistettujen riskien osalta. Tämä poikkeaa merkittävästi Koneen tilinpäätöksestä, jossa riskienhallintatoimenpiteitä on avattu melko yksityiskohtaisesti.

Alla on kuvattu riskitekijöitä, jotka voivat vaikuttaa liiketoimintaamme.

Osakkeenomistajien ja sijoitusta harkitsevien tulee tutustua huolellisesti seuraaviin riskitekijöihin tässä toimintakertomuksessa esitettyjen muiden tietojen lisäksi. Toimintaamme liittyy useita riskejä ja epävarmuustekijöitä, eikä alla kuvattuja riskitekijöitä tule pitää tyhjéntävänä kuvauksena riskeistä. Kuvattujen riskien lisäksi voi olla muitakin riskejä, jotka eivät ole tiedossamme tai jotka voivat osoittautua olennaisiksi, vaikka niitä ei tällä hetkellä pidetä sellaisina. Lisätietoja oikeudenkäynnistä, joissa Nokia on osapuolena, löytyy konsernitilinpäätöksen liitetiedosta 30, Vastuusitoumukset ja oikeudelliset toimet. Tämä toimintakertomus sisältää myös tulevaisuutta koskevia lausuntoja, joihin liittyy riskejä ja epävarmuustekijöitä. Ellei toisin mainita tai ellei asiayhteys vaadi muuta, näissä riskitekijöissä ilmaukset "Nokia", "Nokia-konserni", "konserni", "me", "meitä" ja "meidän" tarkoittavat Nokian konsolidoituja operatiivisia segmenttejä.

Alla luetellut riskit ja riskitekijät voivat yhdessä tai erikseen vaikuttaa haitallisesti liiketoimintaamme, kilpailukykyymme, Nokia-brändiin tai maineeseemme ja osakkeemme hintaan, emmekä välttämättä onnistu toteuttamaan menestyksekkäästi strategisia suunnitelmiamme, ylläpitämään tai parantamaan liiketoimintaryhmiemme operatiivista ja taloudellista tulosta tai taloudellista asemaamme, tunnistamaan tai hyödyntämään liiketoimintamahdollisuuksia tai muutoin kasvattamaan liiketoimintaamme tai parantamaan kilpailukykyämme ja markkinaosuuttamme. Tietyt riskit tai tapahtumat voivat olla merkityksellisempiä Nokialle tai vain tietyille liiketoimintaryhmälle, liiketoiminnalle tai konsernin osalle.

Riskitekijät koskien strategiaa ja sen toteuttamista

- Menestyksemme toimintatapamme uudistamisessa uuden toimintamallin kautta.
- Kykymme saavuttaa/varmistaa teknologajohtajuus segmenteissä, joissa päätämme kilpailla.
- Kehityssuunta kohti avoimia rajapintoja, virtualisointia, pilvinatiiveja ohjelmistoja ja siirtyminen vähitellen pois monoliittisista järjestelmistä sekä näiden mahdollinen vaikutus tuote- ja palveluportfolioomme, kilpailukenttään, liiketoimintamalleihin ja liiketoiminnan tuottoprofiiliin.
- Investointiemme kyky tuottaa teknologioita, tuotteita tai palveluita, jotka saavuttavat tai säilyttävät laajan hyväksynnän markkinoilla, vastaavat asiakkaidemme kasvaviin tarpeisiin tai johtavat innovatiivisiin läpimurtoihin, joita voimme muutoin hyödyntää liiketoiminnassamme.
- Menestyksemme toimintamme ja tehokkuutemme parantamiseen tähtäävissä tuotekehitysinvestoinneissa, lisenssointisopimuksissa, yritysjärjestelyissä, teknologiahankinnoissa, partneroinneissa tai yhteisyrityksissä ja niiden muodostamisessa tai osaavan henkilökunnan palkkaamisessa.

Riskit ja epävarmuustekijät johtuen yleisestä taloustilanteesta, rahoitusmarkkinaolosuhteista sekä kehityksestä toimimillamme toimialoilla ja markkinoilla

- Yleinen globaali taloustilanne, rahoitusmarkkinaolosuhteet sekä muu kehitys maissa tai toimialoilla, joissa me, asiakkaamme ja alihankkijamme toimimme.
- Riippuen COVID-19-pandemian kestosta ja kyseistä virusta vastaan käytettävien toimenpiteiden luonteesta ja vaikutuksista, pandemialla voi edelleen olla negatiivisia vaikutuksia toimintaamme ja taloudelliseen tulokseemme.
- Tietotekniikka- ja viestintäalan sekä niihin liittyvien palvelumarkkinoiden sykklisyys ja niihin vaikuttavat useat tekijät, mukaan lukien kilpailijoiden käyttäytyminen, asiakkaiden mahdollinen sulautuminen, palveluntarjoajien, kuluttajien ja yritysten ostokäyttäytyminen, järjestelmien käyttöönotto, käyttöönottojen ajoitukset ja hankintojen määrä.
- Ankara kilpailu verkkolaitetoimittajien kesken sekä kilpailu asiakkaidemme pelikentällä ajavat hintaeroosiota toimialallamme.
- Hintakilpailukykyymme tai muu kehitys koskien hinnoittelua tai sopimusehtoja, kuten asiakasrahoituksen epäsuotuisa kehitys tai pidennetyt maksuehdot. Mikäli pankit tai vastaavat instituutiot olisivat haluttomia antamaan takauksia, vakuuksia, asiakasrahoitusta tai ostamaan saataviamme, se voisi heikentää mahdollisuuksiamme saada uusia asiakkaita sekä hallinnoida luottoriskejä ja maksuvalmiuttamme.
- Olemme riippuvaisia rajallisesta määrästä asiakkaita sekä laajoista monivuotisista sopimuksista, minkä seurauksena yksittäisen asiakkaan tai sopimuksen menettämisellä, operaattoreiden keskittymisellä tai yksittäisiin sopimuksiin liittyvillä epäedullisilla sopimusehdoilla ja muilla ongelmilla voi olla olennaisen haitallinen vaikutus.

Kuva 3: Ote Nokian riskiraportoinnista (Nokia 2021)

Nesteen tilinpäätöksessä liiketoiminnallisten riskien raportointi on suoritettu Hallinnointi -pääluokun sisältyvässä Riskienhallinta -osiossa, joka sisältää Nesteen riskienhallinnan tavoitteet ja ohjauksen, viitekehysten ja periaatteiden, ohjausmallin ja varsinaisten riskien raportoinnin (Nesteen liiketoimintaan liittyvät riskit) alaotsikot (Neste 2021). Nokian ja Koneen

riskiraportoinnista Neste eroaa riskienhallinnan tavoitteiden, periaatteiden sekä ohjausmallin sisällyttämisellä riskitekijöiden raportoinnin yhteyteen. Näiden yhteenlaskettu sanamäärä on noin 630 sanaa, mikä on merkittävä osuus koko Riskienhallinnan osuuden sanamäärästä, noin 2 000 (Neste 2021). Nokian ja Koneen tapauksessa riskienhallinnan järjestelmistä ja prosesseista kertova osuus on sijoitettu erikseen yleisesti hallinnointiperiaatteista kertovan osuuden alle, ja niiden laajuus on myös huomattavasti suppeampi (Nokia 2021, Kone 2021).

Riskienhallinnan tavoitteet ja laajuus

Nesteelle riskienhallinta on erottamaton osa päivittäisiä johtamisprosesseja ja hyvää hallinnointia. Liiketoimintaan liittyy epävarmuustekijöitä eli riskejä, jotka voivat toteutuessaan vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti yhtiön toimintaan. Järjestelmälliset käytännöt riskien hallitsemiseksi ovat Nesteen tapa varmistaa, että se onnistuu saavuttamaan asettamansa strategiset tavoitteet ja liiketoiminnalliset päämäärät samalla, kun se pystyy jatkamaan toimintojaan keskeytyksettä muuttuvassa liiketoimintaympäristössä.

Nesteen riskienhallintakäytännöille ominaisina voidaan pitää seuraavia periaatteita:

- Yhtiö korostaa riskitietoista kulttuuria ja riskien aktiivista hallintaa.
- Riskienhallinta on jatkuva prosessi. Riskienhallinnan toimintatapoja kehitetään järjestelmällisesti vastaamaan muuttuvaa sisäistä ja ulkoista toimintaympäristöä.
- Riskienhallinnan tarkoituksena on analysoida ja hallita liiketoimintaan liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia. Nesteen kilpailuedun lähtökohtana on liiketoiminnallisten mahdollisuuksien hyödyntäminen ja uhkien rajoittaminen.
- Riskienhallinta on olennainen osa toiminnan suunnittelua, päätöksentekoa ja operatiivisia prosesseja, ja riskienhallinnan roolit ja vastuut on määritelty selkeästi.
- Riskienhallinnallisten toimenpiteiden ja kontrollien asianmukaisuutta seurataan järjestelmällisesti.

Riskienhallinnan viitekehys ja periaatteet

Riskienhallinnan puitteet ja periaatteet on määritelty hallituksen hyväksymässä riskienhallintapolitiikassa (Corporate risk management policy). Poliittikkaa täydentävät eri riskialueita koskevat yksityiskohtaisemmat riskienhallintamenettelyt ja -ohjeet.

Nesteen riskienhallinnan viitekehys ja prosessit huomioivat kansainvälisesti tunnustetut riskienhallinnan parhaat käytännöt (COSO: ERM 2017 viitekehys ja riskienhallintastandardi ISO 31000:2009).

Nesteen riskimallissa riskit luokitellaan ulkoisiin, strategisiin ja luonteeltaan operatiivisempiin riskeihin, jotka ovat useimmissa tapauksissa ehkäistävissä.

- Ulkoisten riskien luonteeseen kuuluu, että Neste ei voi täysin vaikuttaa niihin tai ohjailla niitä. Tärkeimpiä riskiluokkia ovat ulkoisen toimintaympäristön muutokset sekä kumppanuusverkostoon liittyvät riskit.
- Strategiset riskit liittyvät strategiaan valintoihin, strategian täytäntöönpanoon ja liiketoiminnan kannalta merkittävien projektien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Strategiseen epävarmuuteen liittyy tyypillisesti sekä hyödyn että negatiivisen toteuman mahdollisuus.
- Kolmas riskiluokka koostuu useista erityyppisistä riskeistä, jotka ovat useimmiten hallittavissa. Yleisesti ottaen Neste ei saa näiden riskien ottamisesta kilpailuetua.

Kuva 4: Nesteen riskienhallinta (Neste 2021)

Riskienhallinnan ohjausmalli

Vastuu riskienhallinnan valvonnasta on viime kädessä Nesteen hallituksella. Tässä roolissa hallituksen tehtäviin kuuluu esimerkiksi konsernin riskinottohahloisuuden vahvistaminen ja riskienhallintapolitiikan hyväksyminen.

Riskienhallintaprosessin käytännön toteutus, kehittäminen ja seuranta perustuvat kolmen puolustuslinjan malliin. Roolit ja vastuut jakautuvat puolustuslinjoihin seuraavasti:

1. Puolustuslinja

Ensimmäinen puolustuslinja vastaa tavoitteiden määrittämisestä, päivittisestä suoritukseen johtamisesta ja tehokkaiden riskienhallinnan toimenpiteiden jalkauttamisesta tavoitteiden saavuttamiseksi. Nesteellä ensimmäiseen puolustuslinjaan kuuluvat liiketoimintayksiköt sekä toiminnot silloin kun ne toteuttavat tähän puolustuslinjaan kuuluvia tehtäviä. Osana ensimmäistä puolustuslinjaa Nesteen toimitusjohtajalla ja Nesteen johtoryhmällä on kokonaisvastuu asianmukaisen riskienhallinnan järjestämisestä.

Käytännössä liiketoimintojen ja toimintojen riskien valvonta ja riskiraportointi tapahtuvat nimettyjen riskiasiantuntijoiden verkoston avulla. Riskiasiantuntijoiden roolina on varmistaa eri riskilajeja koskeva asiantuntemus ja huolehtia siitä, että keskustelu riskeistä on osa päivittäistä johtamista.

2. Puolustuslinja

Toisen puolustuslinjan toimijoiden roolina on riskienhallinnan toteutuksen tukeminen sekä riskienhallinnan prosessien ja työvälineiden kehittäminen. Toisen puolustuslinjan tulee olla riittävässä määrin riippumaton ensimmäisestä puolustuslinjasta, jotta se pystyy

haastamaan ensimmäisen puolustuslinjan toimijoita suoritukseen johtamisessa ja päätöksenteon riskiteitoisuuden lisäämisessä.

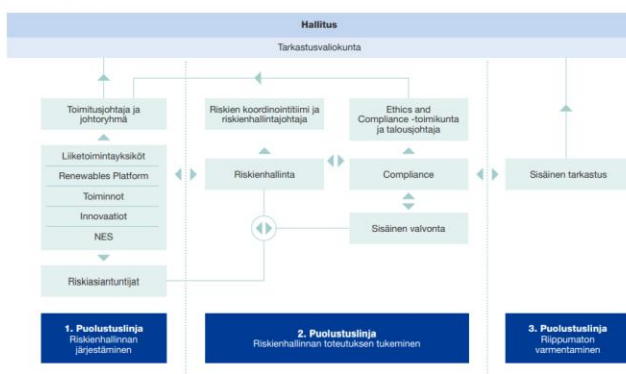
Nesteellä toiseen puolustuslinjaan kuuluvat toisen puolustuslinjan roolia toteuttavat toiminnot ja riskienhallintaan keskittyvät asiantuntijat (yhtiön riskienhallinta, compliance ja kontrollien kehitys). Lisäksi Nesteellä on erillinen Ethics and Compliance -toimikunta, joka pyrkii varmistamaan asianmukaisen valvonnan ja edistämään prosessien tehokkuutta ulkoiseen ja sisäiseen vaatimustenmukaisuuteen sekä eettisiin toimintatapoihin liittyvissä kysymyksissä. Toimikunta myös varmentaa riskienhallinnan toimenpiteiden riittävyyttä korkean riskin alueilla.

Yhtiön riskienhallintatimi vastaa kokonaisuutena riskienhallinnan viitekehyksen ylläpidosta ja siitä, että Nesteen riskienhallinnan toimintatavat ovat johdonmukaisia läpi organisaation ja kaikissa riskiluokissa. Yhtiön riskienhallinta myös kehittää jatkuvasti riskienhallinnan käytäntöjä ja työkaluja. Yhtiön riskienhallintatimin tukena toimii riskiasiantuntijoihin koostuva verkosto.

3. Puolustuslinja

Sisäinen tarkastus arvioi yhtiön riskienhallinnan viitekehyksen, roolien ja käytäntöjen toimivuutta ja tehokkuutta kokonaisuutena. Lisäksi sisäinen tarkastus arvioi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuutta yksityskohtaisemmin kunkin tarkastuksen kohteena olevilla alueilla. Sisäinen tarkastus myös antaa suosituksia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiseksi.

Riskienhallinta



Kuva 5: Nesteen riskienhallinta Osa 2 (Neste 2021)

Nesteen liiketoimintaan liittyvistä riskeistä on nostettu esille muun muassa ulkoiset riskit (geopolitiikka, pandemiat ym.), strategisiin valintoihin liittyvät riskit, projektiriskit, liiketoiminnan jatkuvuuteen liittyvät riskit, markkinariskit, luottoriskit, kyberriskit ja vastuullisuusriskit. Lopuksi osiossa on ilmoitettu lyhyesti Nesteen vuoden 2020 riskienhallinnan painopisteet. (Neste 2020)

Nesteen toimintakertomuksesta löytyy Muiden kuin taloudellisten tietojen raportti -osio, joka on kokonaisuudessaan noin 4 150 sanaa pitkä ja joka sisältää lainsäädännön vaatimat ei-taloudellisten tietojen selvityksen jokaiselta neljältä aihealueelta. Tämän lisäksi osiossa on erillinen alaotsikko Vastuullisuusriskit, jonka alaotsikot (ilmastoriskit, päästöjen ympäristöhaitat, vuotojen, räjähdykset, kemikaalivaarat, raaka-aineiden ympäristöhaitat, haitalliset ihmisoikeusvaikutukset, korruptio- ja lahjontariski) vastaavat pitkälti ei-taloudellisten tietojen selvityksen neljää osaa. Vastuullisuusriskit-osion pituus on noin 840 sanaa. (Neste 2021)

Ilmaston liittyvät riskit ja mahdollisuudet

Nesteen strategiassa resilienssiä arvioidaan skenaarioilla, joissa lämpötila nousee joko 1,5 tai 2 celsiusastetta. Tiettyjä osa-alueita, kuten liikennesektorin muutosta ja vähähiilisten ajoneuvojen kiihtyvän käyttöönoton vaikutusta, on tarkasteltu tarkemmin. Siirtymä- ja fyysisiä riskejä on arvioitu valituilla skenaarioilla sekä aikajaksolla ennen vuotta 2030 että sen jälkeen.

Nesteen perustaso, joka on useiden ulkopuolisten konsulttien mielestä todennäköisimmällä vaihteluvälillä, perustuu näkemykseen, että ilmasto lämpenee noin 3,5 celsiusastetta vuosisadan loppuun mennessä. Tämä skenaario huomioidaan myös tunnistettaessa fyysisiä riskejä, kuten äärimmäisiä sääilmiöitä. Ilmastoskenaariotyötä kehitetään tulevina vuosina edelleen, tarkastelun ollessa yhä systemaattisempaa vuoden 2021 liiketoimintaympäristön näkymäraportissa, joka laaditaan kevään strategiapäivityksen yhteydessä.

Nesteen strateginen visio on olla edelläkävijä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Melko nykyaikaiset tuotantoresurssit ovat hyvä perusta Scope 1-, Scope 2- ja Scope 3 -päästöjen rajoittamiselle. Neste näkee myös kierrätettyjen raaka-ainneiden käsittelyn mahdollisuutena. Odottamattomat poliittiset ja lakimuutokset, tuotannon kiristyvät päästövaatimukset, kielteiset muutokset sidosryhmien ja asiakkaiden asenteissa, kasvavat raaka-aine- tai peruspalvelukustannukset ja uusiutuvien raaka-ainneiden niukkuus voivat johtaa epäedullisiin muutoksiin. Myös fyysiset riskit, kuten äärimmäiset sää-tapahtumat, muutokset sademäärissä ja säätilojen äärimmäiset vaihtelut voivat vaikuttaa Nesteen kykyyn käyttää eri raaka-ainelähteitä.

Riski ilmaan ja veteen joutuvien päästöjen aiheuttamista ympäristöhaitoista

Nesteen toimintaa ohjaavat monet lait ja määräykset, joiden tarkoituksena on varmistaa turvallinen toiminta ja pienempi ympäristöjalanjälki. Tämän lisäksi vähähiiliseen talouteen siirtymiseen liittyy lisävaatimuksia, joilla on vaikutusta Nesteen tapaan hallinnoida jalostuspääomaansa. Se painottaa myös enemmän eri resurssien, kuten veden ja energian, tehokasta käyttöä. Varmistaakseen sovellettavien lakien ja määräysten jatkuvan noudattamisen Neste on ottanut käyttöön sertifioituja johtamisjärjestelmiä, jotka vastaavat ISO-standardien vaatimuksia. Vuonna 2020 kaikissa liiketoimintayksiköissä oli käytössä useita johtavia ympäristötehokkuusindikaattoreita ympäristölupien rikkomisen, päästöjen ja poikkeamien riskin pienentämiseksi.

Vuotojen, räjähdysten ja muiden kemikaalivaarojen riski

Luonteensa takia Nesteen toimintoihin liittyy riski tulipaloista, räjähdyksistä, vuodoista ja muista vaaroista, jotka voivat johtaa maaperän, pohjaveden tai meriveden saastumiseen.

Merenkulkuonnettomuuksilla voisi pahimmillaan olla katastrofaalinen vaikutus alueen ympäristöön. Neste on toteuttanut systemaattisia riskienhallintatoimenpiteitä minimoidakseen kemiallisten vaarojen todennäköisyyden. Toimenpiteisiin kuuluvat alusten turvallisuustarkastukset, systemaattiset turvallisuusmenettelyt, yhteistyökumppaneiden valinta ja suori-tusjohtaminen sekä omaan toimintaan sisältyvä koulutus.

Prosessiturvallisuudessa Neste on ottanut käyttöön ja kehittää jatkuvasti kokonaisvaltaisia turvallisuussääntöjä, -menettelyjä ja -käytäntöjä, jotka koskevat johtamista, osaamisen kehittämistä, työn tulosten johtamista ja kokemuksista oppimista. Nesteen omaisuuden prosessiturvallisuuden parantamiseen sijoitetaan vuosittain merkittävästi.

Kuva 6: Ote Nesteen ilmoittamista vastuullisuusriskeistä (Neste 2021)

Vastuullisuusriskien raportoinnissa Neste keskittyy pääasiassa omien riskienhallintatoimenpiteiden esittelyyn. Varsinaisesti konkreettisia tapahtumia tai muita yksilöitävissä olevia riskitekijöitä tai -tapahtumia ei esitellä, vaan riskien luonnehdinta jää myös hyvin yleiselle tasolle, kuten seuraavassa katkelmassa: ”*Luonteensa takia Nesteen toimintoihin liittyy riski tulipaloista, räjähdyksistä, vuodoista ja muista vaaroista, jotka voivat johtaa maaperän, pohjaveden tai meriveden saastumiseen.*” (Neste 2021). Toisaalta riskienhallintatoimenpiteistä esitellään useita konkreettisia esimerkkejä, ja erityisesti potentiaalisesti haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista Neste kertoo mittavasti.

4.3 Keskisuuret yritykset

Marimekon riskiraportointi on suoritettu osana toimintakertomusta käytännössä yhdessä osassa, Merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät -otsikon alla. Valtaosa raportoiduista riskeistä on Marimekonkin tapauksessa yleisluontoisia, yrityksen liiketoimintamalliin ja toimialaan liittyviä riskejä kuten kuluttajien muuttuviin odotuksiin vastaaminen, hankintaketjujen operatiiviset riskit ym. Konkreettisemmista uhista on nostettu vahvimmin esille koronaviruspandemia. Myös vastuullisuuskysymyksiin (ihmisoikeudet, työolot, tuotannon ympäristökysymykset) liittyvät riskit on esitetty tässä osassa ilman erillistä väliotsikkoa, ja näitä käsitellään lähinnä Marimekolle mahdollisesti koituvan maineriskin kautta. Koko osuuden pituus on noin 790 sanaa. (Marimekko 2021)

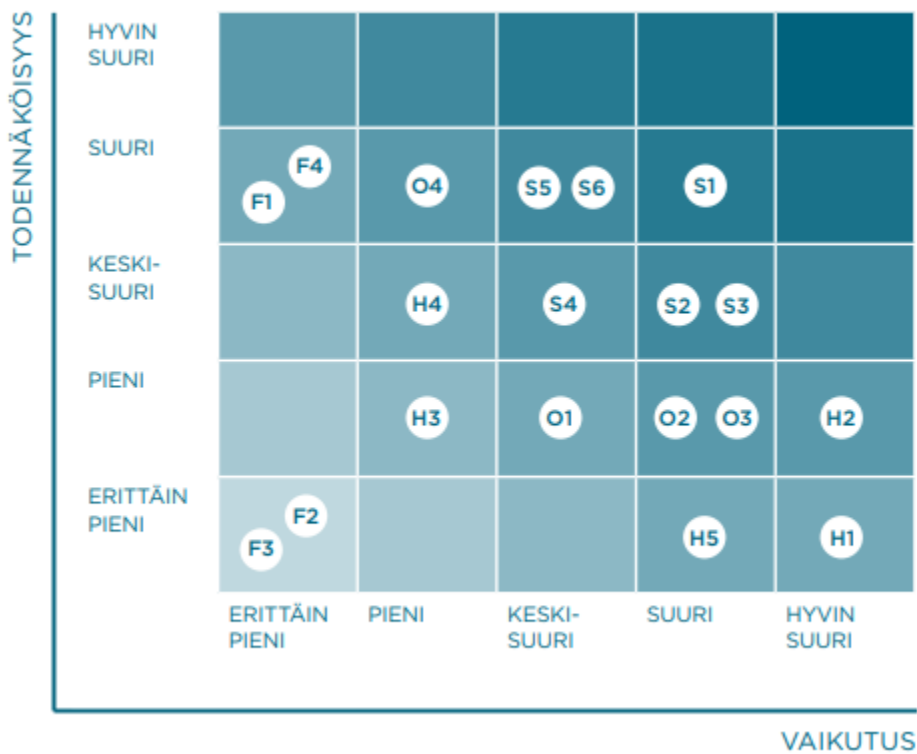
Marimekon tilinpäätöksessä on myös erillinen selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista kirjanpitolain luvun 3 a mukaisesti. Selvitys on pituudeltaan noin 10 sivua ja 3 200 sanaa, sisältäen Marimekon tavoitteet, toimenpiteet ja suorituskykykymittarit jokaisella lainsäädäntöön liittyvällä osa-alueella: kesävä ja ajaton design, vastuullinen toimitusketju, resurssitehokkuus ja ympäristö, inspiroiva ja vastuullinen työpaikka sekä eettinen liiketoiminta. Selvityksessä ei kuitenkaan käsitellä lainkaan näihin aiheisiin liittyviä riskejä eikä Marimekon toimia riskien minimoimiseksi. (Marimekko 2021)

Vaisalan tilinpäätöksessä varsinainen riskiraportointi tapahtuu Hallinnointi-pääluvun alla olevassa Riskienhallinnan osiossa, johon on sisällytetty sekä liiketoiminnalliset että kirjanpitolain 3 a luvun mukaiset muiden kuin taloudellisten tietojen aihealueisiin liittyvät riskit. Jälkimmäiset on ilmoitettu Vastuullisuuteen liittyvät riskit -väliotsikon alla, ja ryhmitelty vielä ympäristöön, sosiaalisiin ja henkilöstöasioihin sekä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja korruption ja lahjonnan torjuntaan liittyvien riskien mukaan. Tämän osuuden pituus on noin 170 sanaa, ja se sisältää vain lyhyet yleisluontoiset kuvaukset Vaisalaa kohtaavista riskeistä ja yrityksen riskienhallintatoimenpiteistä. (Vaisala 2021)

Muista tähän asti käsitellyistä yrityksistä poiketen Vaisala on laatinut asiantuntijaryhmän avulla taulukon, johon on sijoitettu asiantuntijaryhmän nimeämät avainriskit vuonna 2020 niiden todennäköisyyden ja vaikutuksen perusteella. Riskit on ryhmitelty strategisiin riskeihin, vahinkoriskeihin, operatiivisiin riskeihin ja rahoitusriskeihin. Jokaisen nimetyn riskin sisältöä on

myös avattu tarkemmin 1-2:lla virkkeellä, ja sen jälkeen on lueteltu muutamia Vaisalan toimia kyseisen riskin hallitsemiseksi. Nimetyt riskit ja riskienhallintametodit sisältävät sekä yleisiä liiketoimintaan liittyviä jatkuvia riskejä (kuten olosuhteista johtuva vakava työtapaturma) että konkreettisempia riskejä, joiden aktualisoituminen liittyy nimenomaan lähitulevaisuuteen (poliittiset ja lainsäädännölliset muutokset, ilmailutoimialan vaikeuksien heijastuminen lentosääjärjestelmien kysyntään). (Vaisala 2021)

Kokonaisuudessaan Riskienhallinta -osion sanamäärä Vaisalan tilinpäätöksessä on noin 1080 sanaa, mutta raportoinnin muoto on huomattavasti konkreettisempi kuin edellä käsitellyillä yrityksillä. Riskien toteutumisen todennäköisyyden ja niiden vaikuttavuuden sisällyttäminen kunkin ilmoitetun riskin kohdalle lisää raportoinnin informatiivisuutta ja helpottaa niiden tulkintaa.



Kuva 7: Vaisalan riskien todennäköisyys/vaikutus (Vaisala 2021)

Tikkurilan tilinpäätöksessä liiketoiminnallisten riskien raportointi on suoritettu toimintakertomuksen Lähiajan riskit ja epävarmuustekijät -otsikon alla. Keskeisimmiksi riskityypeiksi on ilmoitettu toimialaan liittyvät riskit, raaka-aineisiin liittyvät riskit, operatiiviseen toimintaan ja rakennemuutokseen liittyvät riskit, luottotappioriskit, valuuttakurssien kehitys sekä

koronaviruspandemiaan liittyvät riskit. Tämä osio on pituudeltaan noin 530 sanaa, ja konkreettisina seikkoina nousee esille vähittäiskaupan maalimyymälöiden häviäminen Ruotsissa ja Puolassa sekä valuuttakurssien kehitys Venäjän ruplaan, Ruotsin kruunuun ja Puolan zlotyyn liittyen. Kokonaisuudessaan osio on melko suppea. (Tikkurila 2021)

Tikkurilan tilinpäätöksessä selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista on omana osionaan toimintakertomuksessa. Osuuden pituus on noin 1820 sanaa, ja se sisältää selvityksen Tikkurilan periaatteista ja toimenpiteistä liittyen lain vaatimiin aihealueisiin. Näihin liittyvät riskit on esitetty erikseen Muut kuin taloudelliset riskit -otsikon alla, ja se seuraa Lähiajan riskit ja epävarmuustekijät -osiota. Riskit on ryhmitelty hankinnan, operatiivisen toiminnan ja tuotteiden väliotsikoiden alle, ja niitä käsitellään pääosin yleisellä tasolla, samoin kuin Tikkurilan riskienhallintatoimia. Tämän osuuden pituus noin 440 sanaa. (Tikkurila 2021)

4.4 Pienet yritykset

Remedyn tilinpäätöksessä ei ole yrityksen koosta johtuen lainkaan selvitystä muista kuin taloudellisista tekijöistä. Riskien raportointi on suoritettu Arvio toiminnan riskeistä ja epävarmuustekijöistä -otsikon alla toimintakertomuksessa, ja osuuden pituus on vain 110 sanaa. Raportoidut riskit liittyvät Remedyn kehittämien pelien epäonnistumiseen joko kehitys- tai myyntivaiheessa, julkaisijakumppanuuksien tilaan, ammattitaitoisen henkilöstön puutteeseen sekä valuuttakursseihin. (Remedy 2021)

Myöskään Titaniumin tilinpäätöksessä ei löydy selvitystä muista kuin taloudellisista tiedoista. Toimintakertomuksessa osio Riskit ja epävarmuustekijät käsittelee yleisiä markkinariskejä ja pääomamarkkinoiden kehityksen vaikutuksia, pandemian vaikutuksia Titanium Hoivakiinteistöön sekä Sote-uudistuksesta johtuvaa epävarmuutta Titanium Hoivakiinteistöllle. Koronaviruksen ja valtion taloustilanteen vaikutukset yritystoimintaan verotuksen kautta on myös mainittu. Osion pituus on noin 300 sanaa. (Titanium 2021)

Tulikiven tilinpäätöksessä riskien raportointi on hieman laajempaa kuin Titaniumilla ja Remedyllä. Hallituksen toimintakertomuksessa esitellään lyhyesti riskit Lähiajan riskit ja epävarmuustekijät -osiossa, ja keskeisimmäksi riskiksi on nostettu liikevaihdon lasku päämarkkina-alueella.

Yksittäisenä riskinä on nostettu esille Suomussalmen talkkihankkeen viivästyminen. Myös kannattavuuden heikko kehitys, valuuttariskit ruplan ja dollarin suhteen sekä koronavirustilanne on yksilöity keskeisinä riskeinä. (Tulikivi 2021)

Toimintakertomuksessa olevaa tiivistelmää riskeistä on avattu tarkemmin myöhemmin vuosikertomuksessa osiossa Merkittävimmät riskit ja niiden hallintakeinot, joka on pituudeltaan noin 1200 sanaa eli merkittävästi pidempi kuin Remedyn ja Titaniumin vastaavat. Osio jakautuu strategisiin, operatiivisiin, rahoituksellisiin ja vahinkoriskeihin. Näiden kohdalla Tulikivi esittelee yleisellä tasolla keskeiset riskitekijät ja omat toimenpiteensä niiden hallitsemiseksi. (Tulikivi 2021)

Kokonaisuudessaan Tulikiven raportointi muistuttaa sekä pituudeltaan että muodoltaan yllä analysoitujen keskisuurten yritysten raportointia.

4.5 Tulosten läpikäynti ja pohdinta

Tämän empiirisen katsauksen perusteella suomalaisten pörssiyritysten riskiraportointi poikkeaa melko paljon sisällöltään ja muodoltaan. Odotetusti suuremmat yritykset raportoivat riskeistään laajemmin, mikä vahvistaa kirjallisuuskatsauksessa esitettyjen tutkimusten tuloksia (Elshandidy ym. 2013, Linsley & Shrivies 2006, Amran ym. 2009). Suurempien yritysten tulee myös lain mukaan laatia selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista, ja valtaosa tämän tutkielman puitteissa tarkastelluista yrityksistä raportoi näihin liittyvistä riskeistä erikseen liiketoiminnallisten riskien lisäksi. Tämä luonnollisesti vaikuttaa pidentävästi riskiraportointiin. Alla olevassa taulukossa on esitetty analysoitujen yritysten riskiraportoinnin pituus sanamäärissä sekä yritysten kokoluokka.

Yritys	Kokoluokka	Riskiraportoinnin sanamäärä
Kone	Suuri	3850
Neste	Suuri	2840
Nokia	Suuri	1630
Vaisala	Keskisuuri	1250
Tulikivi	Pieni	1200
Tikkurila	Keskisuuri	970
Marimekko	Keskisuuri	790
Titanium	Pieni	300
Remedy	Pieni	110

Taulukko 1: Tarkasteltujen yritysten riskiraportoinnin sanamäärä ja kokoluokka

Suuret yritykset siis raportoivat johdonmukaisesti laajemmin riskeistään, ja pienistä yrityksistä Tulikivi oli ainoa, joka raportoi sanamäärällisesti enemmän kuin yksikään tarkasteltu keskisuuri yritys. Titaniumin ja varsinkin Remedyn raportointi oli suurempiin yrityksiin verrattuna ytimekästä.

Yhteistä kaikille tarkastelluille yrityksille oli, että raportoidut riskit olivat melko epämääräisiä ja että raportointia dominoivat ylätasoon kuvaukset mahdollisista epäsuotuisista kehityksistä ilman konkreettisten tapahtumien tunnistamista. Tämä on tietenkin ymmärrettävää markkina-aseman suojelemisen näkökulmasta, mutta liikesalaisuuksien varjelemista saattaa toisinaan tapahtua informatiivisuuden kustannuksella. Toisaalta raportointi oli Leopizzin tutkimuksesta (Leopizzi ym. 2019) poiketen pääosin tulevaisuusorientoitunutta, joskin informatiivisuuden kannalta riskien tarkastelun aikahorisontti oli usein joko epämääräinen tai liian pitkällä tulevaisuudessa.

Useat suurista ja keskisuurista yrityksistä luokittelivat riskinsä pääpiirteissään strategisiin riskeihin, operatiivisiin riskeihin, yleisiin markkinariskeihin (sisältäen lainsäädännölliset ja geopolitiittiset riskit), vastuullisuusriskeihin sekä eri tyyppisiin hallinnollisiin riskeihin kuten tietoturva- ja kyberriskit, rahoitusriskit ja valuuttariskit. Pienemmillä yrityksillä, tässä tapauksessa Remedyllä ja Titaniumilla, raportoitujen riskien määrä oli suppeampi ja ne liittyivät pääosin suoraan näiden yritysten ydinliiketoimintaan.

Raportoitujen riskien kompleksisuus riippui selkeästi yrityksen liiketoiminnan ominaisuuksista. Sen lisäksi, että monikansalliset konsernit ovat lakisääteisesti veloitettuja laajempaan raportointiin, niiden liiketoiminta on myös monimutkaisempaa ja ne ovat näin alttiimpia eri syistä johtuville häiriötekijöille, kuten muuttuvan lainsäädännön vaikutuksille, ympäristötuhoille, rahoitusriskeille ja niin edelleen. Toisaalta yritystoiminnan vastuullisuus- ja kestävyysvaikutukset ovat myös eri tasolla monikansallisilla yrityksillä kuin Suomessa toimivilla, puhtaasti tietotyöhön perustuvilla yrityksillä.

Tutkituista yrityksistä kaikki paitsi pienet yritykset olivat veloitettuja laatimaan selvityksen muista kuin taloudellisista tiedoista, ja näihin vastuullisuusasioihin liittyvistä riskeistä raportoivat erikseen kaikki muut yritykset paitsi Marimekko, joskin Nokian raportointi oli hyvin tiivis. Nokia osaltaan poikkesi muista yrityksistä myös siinä, että sen tilinpäätöksessä ei ollut erillistä osiota muiden kuin taloudellisten tekijöiden selvitykselle, vaan tämä oli sisällytetty osaksi yleisempää yhteiskuntavastuuta käsittelevää osuutta. Marimekon (ja osittain Nokian) poikkeavuudessa kenties

näky se, että regulaatio riskiraportoinnin osalta on mahdollisesti vielä kypsymätöntä ja sallii siksi yksittäisten toimijoiden poikkeavuuden pääsäännöstä. Voidaankin ajatella, että kansallisen tason lainsäädännöllä on mahdollisuus yhtenäistää raportoinnin muotoa ja viedä vastuullisuus- ja kestävyysraportointia eteenpäin (Camilleri 2015).

Toisaalta saman voidaan nähdä pätevän myös ei-rahamääräisten riskien raportointiin ylipäättään. Tässäkin tutkielmassa tarkastellut yritykset poikkesivat huomattavasti raportoinnissaan sekä pituuden, esitysmuodon että sisällön osalta. Merkittäviä eroja löytyi myös saman kokoluokan yritysten sisällä, ei pelkästään verratessa eri kokoluokan yrityksiä.

Esimerkiksi Nokian raportoinnissa käsiteltiin hädin tuskin lainkaan yrityksen riskienhallintatoimenpiteitä, kun taas Koneen ja Nesteen vastaavissa riskienhallintaan kiinnitettiin paljon huomiota. Toisaalta Vaisalan raportointi erottui vahvasti kaikista muista yrityksistä, sillä se pyrki arvioimaan vaikuttavuutta ja todennäköisyyttä jokaisen ilmoitetun riskin kohdalla. Myös pienten yritysten raportointi oli keskenään hyvin erilaista, Remedyn muutamasta virkkeestä Tulikiven laajaan, enemmän keskisuuren yrityksen raportointia muistuttavaan esitykseen.

Vaikka otos oli tässä tapauksessa vain 9 yritystä ja siten yleistettävyyttä jää rajalliseksi, huomattavan suuret erot viittaavat siihen, että samanlaista hajontaa löytyy myös muiden Helsingin pörssissä listattujen yhtiöiden osalta. Huolimatta siitä, että osa eroavaisuuksista selittyy yritysten poikkeavilla liiketoimintamalleilla, voidaan silti pohtia, olisiko mahdollista tai tarkoituksenmukaista yhtenäistää raportointia edelleen. Suunta näyttää joka tapauksessa olevan kohti laajempaa ja säännellympää riskien ja muiden kuin taloudellisten seikkojen raportointia.

5. Johtopäätökset

Tämä tutkielma on pyrkinyt tarkastelemaan suomalaisten pörssiyritysten riskiraportointia keskittyen ei-rahamääräisiin, kvalitatiivisessa muodossa ilmaistuihin riskeihin. Tutkielma koostuu ajankohtaisen lainsäädännön tarkastelusta, riskiraportoinnin kirjallisuuskatsauksesta sekä empiirisestä osasta, jossa on käyty läpi yhdeksän suomalaisen pörssiyrityksen riskiraportointi vuoden 2020 tilinpäätöksissä.

Tutkielman tuloksena voidaan todeta, että vaikka sääntely onkin viime vuosina lisääntynyt ja tarkentunut riskiraportoinnin suhteen, nykyisellään lainsäädäntö antaa yrityksille edelleen melko vapaat kädet ei-rahamääräisten riskien raportoinnissa. Myös vuonna 2017 voimaan astunut kirjanpitolain muutoksen yhteydessä lisätty vaatimus sisällyttää tilinpäätökseen selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista on siinä suhteessa epämääräinen, että yrityksillä vaikuttaa yhä olevan mahdollisuus määrittää pitkälti itse, missä muodossa ja kuinka yksityiskohtaisesti tiedot ja arvio riskeistä toimitetaan.

Tätä johtopäätöstä tukevat empiirisen katsauksen löydökset, joiden mukaan tarkasteltujen yritysten riskiraportointi oli keskenään hyvin erilaista. Vaikka yritysten kokoluokka näytti korreloivan jossain määrin riskiraportoinnin laajuuden ja yksityiskohtaisuuden kanssa, merkittävät eroavaisuudet liittyivät sekä raportoinnin laajuuteen, muotoon että konkretian tasoon.

Tutkielman empiirisen katsauksen suppeus tosin rajoittaa siltä osin tulosten yleistettävyyttä. On mahdollista, että laajempi katsaus useamman pörssiyrityksen riskiraportointiin olisi muuttanut tuloksia ja tulkintaa niistä. Ajallisen ulottuvuuden puute myös asettaa tiettyjä rajoitteita analyysille. Esimerkiksi tämän tutkielman puitteissa ei ollut mahdollista arvioida, miten yritysten raportoidut riskit muuttuivat ajan myötä, mikä on aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu mahdolliseksi riskiraportoinnin laadukkuudesta kertovaksi tekijäksi (Abraham & Shrives 2013). Toisaalta tarkempi tekstuaalinen analyysi esimerkiksi kvantitatiivisin metodein saattaisi myös syventää ymmärrystä vuoden 2017 lakimuutoksen jälkeisestä pörssiyritysten riskiraportoinnista. Kirjallisuuskatsauksen perusteella vaikuttaa siltä, että laajan aineiston kvantitatiivista analyysia 2010-luvun lopun ja 2020-luvun alun suomalaisten pörssiyritysten riskiraportoinnista ei ole vielä toteutettu, joten tässä on yksi mahdollinen väylä jatkotutkimukselle.

Vaikka maailmalla riskiraportointia on tutkittu jonkin verran, kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat osittain hajanaisia ja välillä jopa ristiriitaisiakin. Kyseessä on myös alati muuttuva kenttä, johon vaikuttaa jatkuvasti lainsäädännöllisten vaatimusten muuttuminen ja vastuullisuusvaatimusten kasvu. Vaikuttaakin siltä, että varsinaista riskiraportoinnin kaanonia ei ole vielä muodostunut akateemiseen tutkimukseen, ainakaan ei-rahamääräisten riskien osalta. Siitäkin näkökulmasta aihealue tarjoaa hedelmällisen kentän lisätutkimuksille.

6. Lähteet

- Abraham, Santhosh; Shrides, Philip J. Improving the relevance of risk factor disclosure in corporate annual reports. *The British accounting review*, 2014-03, Vol.46 (1), p.91-107
- Al-Dubai, Shehabaddin Abdullah A.; Abdelhalim, Abeer M. M.; *Journal of Asian Finance, Economics and Business* Vol 8 No 6 (2021) 0255–0266
- Al-Hadi, Ahmed & Hasan, Mostafa & Habib, Ahsan. (2015). Risk Committee, Firm Life Cycle, and Market Risk Disclosures. *Corporate Governance: An International Review*. 24.
- Amran, A.; Manaf Rosli Bin, A.; Che Haat Mohd Hassan, B. (2009), "Risk reporting: An exploratory study on risk management disclosure in Malaysian annual reports", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 1, pp. 39-57.
- Cabedo Semper, David; Beltrán, José Miguel Tirado. Risk disclosure and cost of equity: The Spanish case. *Contaduría y administración*, 2014
- Camilleri, Mark Anthony. Environmental, social and governance disclosures in Europe. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*; Bingley Vol. 6, Iss. 2, (2015): 224-242.
- Elshandidy, Tamer ; Shrides, Philip J ; Bamber, Matt ; Abraham, Santhosh. Risk reporting: A review of the literature and implications for future research. *Journal of accounting literature*, 2018-06, Vol.40, p.54-82
- Elshandidy, T, Fraser, I & Hussainey, K (2013). Aggregated, voluntary, and mandatory risk disclosure incentives: Evidence from UK FTSE all-Share companies. *International Review of Financial Analysis*, Vol (30), 320-333
- Eur-LEX. Direktiivi 2014/95/EU muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen julkistamisesta. 2019. [Verkkolähde](#).
- Guthrie, James; Rossi, Francesca Manes; Orelli; Rebecca Levy; Meditari, Giuseppe Nicolò. Investigating risk disclosures in Italian integrated reports. *Accountancy Research*, 2020.
- Kone Oyj. Kone Vuosikatsaus 2020. Julkaistu vuonna 2021.
- Leopizzi, Rossella ; Iazzi, Antonio ; Venturelli, Andrea ; Principale, Salvatore. Nonfinancial risk disclosure: The “state of the art” of Italian companies. In *Corporate social-responsibility and environmental management*, 2020-01, Vol.27 (1), p.358-368
- Linsley, Philip M; Shrides, Philip J. Risk reporting: A study of risk disclosures in the annual reports of UK companies. *The British accounting review*, 2006, Vol.38 (4), p.387-404
- Malafronte, Irma; Porzio, Claudio; Starita, Maria. (2015). The Nature and Determinants of Disclosure Practices in the Insurance Industry: Evidence from European Insurers. *International Review of Financial Analysis*.
- Marimekko Oyj. Tilinpäätös 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Miihkinen, Antti. Essays on Corporate Risk and Transition Disclosures in the IFRS Era. Aalto-yliopiston väitöskirjat, 35/2013.

Neste Oyj. Vuosikertomus 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Nokia Oyj. Nokia vuonna 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Remedy Entertainment Oyj. Tilinpäätös ja toimintakertomus ajalta 1.1. – 31.12.2020. Julkaistu vuonna 2021.

Suomen eduskunta. Hallituksen esitys HE 208/2016 vp. [Verkkolähde](#).

Suomen eduskunta. Eduskunnan vastaus EV 256/2016 vp. [Verkkolähde](#).

Suomen kirjanpitolaki, 2021. [Verkkolähde](#).

Tikkurila Oyj. Tikkurila vuosikatsaus 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Titanium Oyj. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Tulikivi Oyj. Vuosikertomus 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Vaisala Oyj. Observations for a better world – Vuosiraportti 2020. Julkaistu vuonna 2021.

Value Reporting Foundation, 2021. [Verkkolähde](#).